

systematic review as a part of clinical guidelines. *Journal of Communication Disorders*, 99, 106242. <https://doi.org/10.1016/j.jcomdis.2022.106242>. [in English].

10. Logan, K. J. (2015). *Fluency disorders: Stuttering, cluttering, and related fluency problems* (2nd ed.). Plural Publishing. [in English].

11. Maruthy, S., & Kelkar, P. (Eds.). (2023). *Understanding and managing fluency disorders: From theory to practice*. 140 p. [in English].

12. Onslow, M. (2018). *Stuttering and its treatment: Eleven lectures*. [in English].

13. Van Riper, C. G. (1973). *The treatment of stuttering*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. [in English].

14. Ward, D. (2018). *Stuttering and cluttering: Frameworks for understanding and treatment* (2nd ed.). Routledge / Taylor & Francis Group. [in English].

15. Yairi, E., & Seery, C. H. (2015). *Stuttering: Foundations and clinical applications*. Pearson. [in English].

Матеріал надійшов до редакції 10.01.2026

Прорецензовано 28.01.26

Схвалено до друку 5.02.2026

УДК 378.4ІСПП:001.89:376-056.2/.3“2021/2025”

Леся Прохоренко,

доктор психологічних наук, професор,

член-кореспондент НАПН України

e-mail: lesya-prohor@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-5037-0550>

Researcher ID:

O-8044-2016

Lesia Prokhorenko,

Doctor of Psychology Sciences,

professor, Corresponding Member in

the National Academy of

Educational Sciences of Ukraine

Наталія Ярмола,

кандидат педагогічних наук,

старший дослідник

nat.yar1978@gmail.com

ORCID iD: 0000-0001-9374-5543

Researcher ID: V-4898-2017

Natali Yarmola,

PhD in Pedagogy,

Senior Researcher

nat.yar1978@gmail.com

ORCID iD: 0000-0001-9374-5543

Researcher ID: V-4898-2017

Олег Орлов,

кандидат психологічних наук

e-mail: orlovoleh@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0954-4402>

Oleh Orlov,

PhD in Psychology

Інститут спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України,

вул. М. Берлінського 9, м. Київ, 04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special

Pedagogy and Psychology of the NAES of Ukraine,

Kyiv, Ukraine

9, M. Berlinsky St., Kyiv, 04060, Ukraine

**НАУКОВА ТА НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ МИКОЛИ ЯРМАЧЕНКА НАПН УКРАЇНИ
(2021–2025 РР.): ПІДСУМКИ ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ**

**SCIENTIFIC AND RESEARCH-ORGANIZATIONAL ACTIVITIES OF THE MYKOLA
YARMACHENKO INSTITUTE OF SPECIAL PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY OF THE**

NATIONAL ACADEMY OF EDUCATIONAL SCIENCES OF UKRAINE (2021–2025): OUTCOMES AND DEVELOPMENT PRIORITIES

Анотація. У статті представлено основні результати наукової та науково-організаційної діяльності Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України впродовж 2021–2025 років. Методологічну основу роботи становили системний, міждисциплінарний та особистісно орієнтований підходи, а також комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема теоретичний аналіз і узагальнення, моделювання, психолого-педагогічна діагностика, експертне оцінювання та апробація результатів у практиці освітніх і реабілітаційних закладів.

Дослідження Інституту зосереджено на реалізації фундаментальних і прикладних наукових розробок у галузі спеціальної педагогіки, інклюзивної освіти, спеціальної та кризової психології в умовах сучасних соціальних викликів на засадах програмно-цільового підходу, міждисциплінарної координації та інтеграції фундаментальних і прикладних досліджень із запитамі освітньої практики. Управлінський вимір діяльності Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України у цей період характеризувався посиленням стратегічного планування, оптимізацією науково-організаційних процесів та орієнтацією на результативність і практичну значущість наукових досліджень. Значну увагу приділено кадровій політиці, розвитку наукового потенціалу, підтримці молодих учених і системному підвищенню кваліфікації педагогічних і психологічних кадрів. Управлінські рішення також було спрямовано на розширення міжнародної наукової співпраці, участь у міжнародних проєктах і грантових програмах, а також на адаптацію діяльності Інституту до умов соціальної нестабільності та воєнних викликів, що забезпечило безперервність наукових досліджень і їхню відповідність актуальним потребам суспільства.

Висвітлено результати досліджень, спрямованих на розроблення й оновлення науково обґрунтованих підходів до навчання та психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами; створення класифікацій освітніх труднощів і рівнів підтримки дітей з ООП, що стали підґрунтям для методичних рекомендацій для інклюзивно-ресурсних центрів; розроблення сучасних корекційно-розвивальних програм і навчально-методичних матеріалів для фахівців та батьків. Окрему увагу приділено науковому забезпеченню впровадження інклюзивної освіти з урахуванням психотравматичного досвіду дітей, спричиненого війною.

Зроблено висновок про вагомий внесок Інституту в розвиток науково-методичного забезпечення спеціальної та інклюзивної освіти. Окреслено перспективи подальшого

розвитку, зокрема модернізацію наукових підходів, розширення міжнародної співпраці та вдосконалення системи підготовки і підвищення кваліфікації фахівців.

Ключові слова: спеціальна освіта, інклюзія, Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, наукові дослідження, міжнародні проєкти, волонтерство.

Abstract. The article presents the main results of the scientific and scientific-organizational activities of the Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Sciences of Ukraine for 2021-2025. The methodological basis of the work was a systemic, interdisciplinary and personally oriented approach, as well as a complex of general scientific and special methods, in particular theoretical analysis and generalization, modeling, psychological and pedagogical diagnostics, expert evaluation and testing of results in the practice of educational and rehabilitation institutions.

The Institute's research is focused on the implementation of fundamental and applied scientific developments in the field of special pedagogy, inclusive education, special and crisis psychology in the context of modern social challenges based on a program-targeted approach, interdisciplinary coordination and integration of fundamental and applied research with the needs of educational practice. The managerial dimension of the activities of the Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Sciences of Ukraine during this period was characterized by strengthening strategic planning, optimization of scientific and organizational processes and orientation on the effectiveness and practical significance of scientific research. Considerable attention was paid to personnel policy, development of scientific potential, support of young scientists and systematic improvement of the qualifications of pedagogical and psychological personnel. Management decisions were also aimed at expanding international scientific cooperation, participation in international projects and grant programs, as well as at adapting the Institute's activities to the conditions of social instability and military challenges, which ensured the continuity of scientific research and its compliance with the current needs of society.

The results of research aimed at developing and updating scientifically based approaches to teaching and psychological and pedagogical support for children with special educational needs are highlighted; creation of classifications of educational difficulties and levels of support for children with special educational needs, which became the basis for methodological recommendations for inclusive resource centers; development of modern correctional and developmental programs and educational and methodological materials for specialists and parents. Special attention is paid to the scientific support for the implementation of inclusive education, considering the psychotraumatic experience of children caused by the war.

A conclusion is made about the significant contribution of the Institute to the development of scientific and methodological support for special and inclusive education. Prospects for further development are outlined the modernization of scientific approaches, the expansion of international cooperation and the improvement of the system of training and advanced training of specialists.

Key words: special education, inclusion, Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Sciences of Ukraine, scientific research, international projects, volunteering.

Актуальність дослідження. В Інституті спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (далі Інститут) наукова і науково-організаційна діяльність протягом 2021–2025 рр. спрямовувалась на реалізацію пріоритетних завдань державної освітньої політики в контексті сучасних підходів до освіти дітей з особливими освітніми потребами. У своїй діяльності Інститут керується Конституцією України, законами України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про освіту», «Про вищу освіту», іншими законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами, Статутом Національної академії педагогічних наук України (далі – НАПН України), Статутом Інституту, рішеннями загальних зборів та постановами Президії НАПН України.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі різнопланової діяльності Інституту, оцінці теоретичного та методичного забезпечення функціонування й розвитку системи освіти осіб з особливими освітніми потребами в Україні, а також у визначенні ключових напрямів її подальшого розвитку.

Методи дослідження. Документальний аналіз: вивчення внутрішніх звітів, статистичних даних, матеріалів науково-методичної діяльності Інституту; синтетичні та прогнозувальні методи – формування рекомендацій щодо подальшого розвитку Інституту та удосконалення його науково-організаційної діяльності.

Результати дослідження. У звітному періоді наукову, експериментальну та освітню діяльність Інституту було спрямовано на реалізацію основних положень Закону України «Про освіту» (стаття 19–20) (№2145-VIII від 05.09.2017 р.); «Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988-р), Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України з питань діяльності спеціальних закладів загальної середньої освіти» від 30 серпня 2022 р. № 979, «Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024–2026 роки» (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 червня 2024 р. № 527-р) та ін., Програм спільної діяльності МОН України та НАПН України на 2021–2023 рр. (2020 р.), 2024–2026 рр. (2024 р.), Програм спільної діяльності НАН і НАПН України на 2020–2022 рр. (2020 р.), 2023–2025 рр. (2023 р.), наказів Міністерства освіти і науки України щодо визначення норм та особливостей освіти дітей з особливими потребами на сучасному етапі.

Наукова діяльність Інституту здійснювалася у 7 наукових відділах: інклюзивного навчання; освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку; компаративістики та міжнародних наукових зв'язків; психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами; української жестової мови; освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку; логопедії.

У 2021–2025 рр. в ІСПП ім. М. Ярмаченка НАПН України проводилися фундаментальні і прикладні наукові дослідження за напрямками: «Освіта дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивне навчання». Виконувалося 8 фундаментальних і 8 прикладних наукових досліджень міждисциплінарного характеру, спрямованих на розв'язання актуальних теоретичних, методологічних і практичних проблем дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти осіб з особливими потребами, а також проблем спеціальної педагогіки і спеціальної психології як галузей науки.

У зв'язку з введенням воєнного стану, обмеженням та загрозами, спричиненими військовою агресією російської федерації проти України, було актуалізовано завдання і зміст кінцевих результатів наукових досліджень, а у липні 2022 р. внесено відповідні зміни до Перспективного тематичного плану наукових досліджень Інституту на 2023–2025 рр.

Истотні наукові і практичні надбання Інституту за 2021–2025 рр.:

– *концептуальні засади освіти осіб з ООП*: комплексна аналітична модель для порівняльного аналізу систем освіти осіб з ООП України та країн ЄС; категорії (типології) освітніх труднощів та рівні підтримки дітей з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної та середньої освіти; концептуальна основа моделювання інклюзивного освітнього середовища; узагальнено досвід жестомовної практики глухих здобувачів освіти в умовах повномасштабної війни в Україні; запроваджено системний регулярний моніторинг потреб жестомовної практики у реалізації операційного плану Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року;

– *концепції*: вітчизняна концепція нейрологопедії; концептуальна модель використання МКФ-ДП для створення безбар'єрного освітнього середовища у контексті інклюзивного навчання; концепція реалізації мовної політики УЖМ в Україні;

– *методичний інструментарій*: психолінгвосинергетичний інструментарій, націлений на подолання мовленнєвих порушень у дітей різних вікових груп на основі МКФ-ДП; форми роботи і методи психокорекційного впливу на дітей з інтелектуальними і комплексними порушеннями розвитку, які мають травмівний досвід; психотерапевтичні стратегії, засновані на принципах травма-фокусованого підходу, спрямовані на відновлення відчуття безпеки, стабілізацію емоцій і формування адаптивних соціальних навичок; педагогічні умови формування готовності педагогічних працівників до роботи в інклюзивному освітньому середовищі в умовах війни;

– *навчально-методичні матеріали*: навчальні посібники з використанням сучасних технологій організації логодидактичного матеріалу (двовимірного матричного коду (QR-коду: Quick Response Code) та імерсивності) для дітей з

мовленнєвими порушеннями; навчальні матеріали для сурдопедагогів з організації освітнього процесу в умовах воєнного стану, зокрема на основі досвіду спеціальних закладів освіти; інтерактивні навчальні матеріали з розвитку слухового сприймання та мовлення для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного та важкого ступеня; методичні рекомендації щодо роботи з дітьми з порушеннями слуху, зору, інтелекту в умовах дистанційного навчання;

– *програми*: програми з корекційно-розвиткової роботи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, інтелекту, когнітивними порушеннями; програми розвитку дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями слуху, зору, інтелекту; програмно-методичне забезпечення математичної, мовознавчої, літературної, технологічної, природничої, фізкультурної освіти учнів з порушеннями інтелектуального розвитку та професійно-трудової підготовки за різними профілями; типові освітні програм для 1-4 класів спеціальних ЗЗСО для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку;

– *підручники*: підручник для ЗВО «Аналіз системи освіти осіб з ООП: порівняльний підхід»; підручник для ЗВО «Інклюзивне навчання»; 32 підручники для 1–9 класів для дітей з порушеннями інтелекту, слуху; адаптовано підручники шрифтом Брайля для дітей з порушеннями зору для початкової ланки школи;

– *словники*: сучасний термінологічний словник «Спеціальна педагогіка і психологія»; мовний словник «Жестівник».

Усю розроблену, за звітній період, програмово-навчальну продукцію затверджено МОН України та впроваджено в освітніх закладах для дітей з особливими потребами різних категорій.

Рис. 1. Об'єкти упровадження

Об'єкти упровадження		
Заклад	К-ть закладів	К-ть дітей з ООП
Спеціальні ЗЗСО:	~279	~34,3 тис.
Спеціальні школи	203	
НРЦ	79	
Спеціальні групи в дошкільних закладах	3 027	~34,5 тис.
Спеціальні класи ЗЗСО	728	~6 179
Інклюзивні класи ЗЗСО	33 397	~47,6
Інклюзивні групи закладів дошкільної освіти	7 658	~15,2 тис.
ІРЦ	674	~47,6 звернень
ЗВО	15	
ГО	11	

Результати завершених у 2021–2025 рр. наукових досліджень представлено у 1,2 тис. наукових праць, серед яких 8 монографій, 36 підручників, 53 навчально-методичних посібники, 24 навчальні програми, 14 методичних рекомендацій, 2 словники, 1 препринт, 1 –аналітичні матеріали для МОН, понад 600 статей, із них у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science – 131, та 455 тез. Усю розроблену, за цей період виконання тем, навчальну продукцію затверджено МОН України та впроваджено в освітніх закладах для дітей з особливими потребами різних категорій.

Упровадження результатів наукових досліджень підтверджують 228 довідок, актів, подяк та інших документів; статистика Електронної бібліотеки НАПН України за 2021–2025 рр. становить 2,2 тис. ресурсів/ 2,4 млн завантажень.

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України індексується у вітчизняних та міжнародних базах даних: National H-index – 12; Scopus – 9; Web of Science – 4; Google Scholar – 46. Всі вчені представлені в базі даних «Бібліометрика української науки» та «Google Scholar», 14 науковців – у базі Scopus.

Упродовж 2021–2025 рр. науковці Інституту брали участь у розробленні нормативно-правових актів, зокрема «Національної стратегії розвитку

інклюзивного навчання та плану її реалізації до 2029 року», «Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки», «Стратегії трансформації спеціальної освіти в Україні», «Положенні про спеціальну школу», «Положенні про навчально-реабілітаційний центр» та ін.

У співпраці з МОН України Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України у 2021 році розроблено методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів, закладів загальної середньої та дошкільної освіти щодо визначення категорій (типологій) освітніх труднощів та рівнів підтримки дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти. У 2025 році розроблено аналітичні матеріали, які увійшли до методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України щодо запровадження безбар'єрності освітніх послуг в закладах освіти України. : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742529/>. Підготовлено інформаційно-аналітичний бюлетень для МОН України «МКФ-ДП для створення безбар'єрного освітнього середовища». : <https://lib.iitta.gov.ua/734273/1/>.

Протидія російському агресору. Працівники інституту з початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України проявили активну громадянську позицію та всіляко протидіють агресорові як волонтери, у навчально-методичному аспекті та інформаційно. Зокрема, забезпечують супровід постраждалих під час збройних протистоянь; працюють з групами вимушених переселенців, які переміщуються із зони бойових дій (надається психологічна допомога, здійснюється забезпечення харчуванням, одягом, ліками); проводять комплекс психологічних і соціальних заходів, спрямованих на профілактику й реабілітаційну роботу з особами, які брали участь у воєнних діях; здійснюють консультативно-психологічну, психокорекційну, психотерапевтичну роботу з дітьми з особливими потребами і їхніми родинами; проводять профілактичну роботу з травматизації та емоційного вигорання дітей та дорослих, які отримали травмівний досвід в умовах війни; розробляють навчально-методичне забезпечення щодо навчання, розвитку і підтримки дітей з ООП; надають посильну допомогу в соціальних службах, у центрах надання

соціальних послуг населенню територіальних громад різних областей нашої країни, в лікарнях та військових госпіталях (Київ, Боярка, Золотоноша, Івано-Франківськ, Вишгород, Бердичів, Дніпро тощо).

Фахівці відділу освіти дітей з порушенням зору розробили контент для телеграм-каналу «Підтримай дитину» та рекомендації для педагогів і батьків щодо навчання і виховання таких дітей в умовах воєнного стану. Вчені відділу логопедії надають онлайн-консультації логопедичного та психологічного спрямування батькам дітей з особливими освітніми потребами та фахівцям; розробили навчально-методичний і програмно-методичний контент для логопедів, спеціальних психологів і працівників ІРЦ, а також технології надання логопедичної допомоги дітям з ринолалією, ігрові засоби та прийоми; проводять онлайн-вебінари щодо психолого-педагогічного супроводу осіб з ООП в умовах воєнного стану для фахівців і батьків та ін.

Проведено низку науково-практичних заходів з практичними працівниками закладів освіти різних рівнів та науковцями щодо підтримки дітей з ООП, їхніх родин та фахівців, які працюють з такими дітьми.

Протягом періоду ведення військових дій в Україні викладено та поширено в соціальній мережі «Фейсбук» матеріали різного спрямування, зокрема: щодо допомоги вимушеним переселенцям, дітям, які перебувають на небезпечних територіях і тим, які виїхали; пошуку фахівців для дітей з інвалідністю, які залишили свої домівки; забезпечення дітей з порушеннями слуху елементами живлення для слухових апаратів та кохлеарних імплантів, налаштуванням мовних процесорів; ініціативи ЄвромайданСОС, матеріали Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України та багато іншої важливої інформації.

Важливо, що матеріали Інституту на допомогу організації навчання та адаптації під час війни дітей з особливими освітніми потребами розміщено на сайті Міністерства освіти і науки України, зокрема, поради та рекомендації: для дітей з порушеннями зору: <https://ispukr.org.ua/?p=8699#.Yky6I-pVxPa>; для дітей з порушеннями слуху: <https://ispukr.org.ua/?p=8702#.Yky6OepVxPa>; для дітей з

порушеннями інтелектуального розвитку:

<https://ispukr.org.ua/?p=8705#.Yky6TepVxPZ>.

На підтримку дітей, які перебувають в умовах укриття, де немає зв'язку, розроблено інтерактивну гру-навчання, спрямовану на формування математичної компетентності дітей з ООП «Математичний квест «Дорогою до школи» та «Канал з аудіоказками для дітей».

Вчені Інституту у співпраці з доктором наук в галузі нейропсихології Терезою Сіансіоло (Ірасбург, Вермонт, США) надають психологічні техніки в умовах війни та корисні поради психологам, як зберігати власний спокій та допомогти впоратися з напругою своїм дітям (відеотрансляція заходу «Психотерапія в умовах військового стану» <https://ispukr.org.ua/?p=8693> (ІСПП ім. М. Ярмаченка, 2022 р.).

Інститут реалізує 5 проєктів різних рівнів: міжнародний інноваційний проєкт за грантової підтримки Швейцарського національного наукового фонду «Resilience through Immersive Sensory Enviroments» («Резилієнтність через імерсивне сенсорне середовище») (2023–2028 рр.); всеукраїнські інноваційні проєкти: «Організаційно-методичні умови компенсаторно-абілітаційного навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного та важкого ступеня в закладах освіти» (наказ МОН України № 438 від 18 травня 2021 р.), «Організаційно-методичні умови діяльності інклюзивно-ресурсних центрів у періоди війни та повоєнного відродження» (наказ МОН України № 7 від 5 січня 2024 р., № 1358 від 23 вересня 2024 р.), «Психолого-педагогічне забезпечення якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами в умовах інноваційних моделей надання їм освітніх послуг» (наказ МОН України № 1678 від 28 листопада 2024 р.); регіональний інноваційний проєкт «Запровадження 11 класу для учнів з інтелектуальними порушеннями: адаптація, соціалізація, професійна підготовка» (Наказ Львівської обласної ради № 29 від 30 травня 2025 р.). Подано проєкт до Національного фонду досліджень України (№ заявки [2025.05/0037](#)).

Інститут виступив організатором понад 600 науково-практичних масових заходів (конгресів, форумів, конференцій, наукових семінарів, вебінарів, круглих столів), з яких 203 – міжнародні.

В 2021–2022 підписано меморандум про співпрацю з доктором наук у галузі нейропсихології, керівником клінічної програми «AgapeMinistries», фахівчиною з поведінки, авторкою книги «AutismX3» (у співавторстві з Томасом Маккіном), методичних розробок щодо програм роботи з особами з РАС, синдромом Дауна, розладами поведінки та порушеннями інтелекту, статей з інклюзії, сенсорної інтеграції, системи PECS, прикладного аналізу поведінки (АВА) та інших терапевтичних стратегій для роботи з людьми з розладами аутистичного спектру – Терезою Сіансіоло, <https://ispukr.org.ua/?p=7665>. Започатковано спільний навчальний проєкт з АВА терапії, який розрахований на фахівців, що працюють з дітьми з РАС, та на підтримку батьків таких дітей. Навчальний курс вміщує теорію та і практику і реалізовувався на базі Психологічного консультативно-тренінгового центру ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

З 2023 року триває співпраця з некомерційною організацією Heal Trauma International (США) та Children and War Foundation (Норвегія/Великобританія), зокрема, здійснюється робота щодо адаптації для використання в психолого-педагогічному супроводі дітей з особливими освітніми потребами програми «Навчання дітей навичок зцілення».

Наукові співробітники Інституту, у співпраці з Міністерством освіти і науки України, громадською організацією «Здорове суспільство» та соціальним підприємством «ДивоГра» за ініціативи компанії «Хуавей Україна» в рамках корпоративної програми TECH4ALL, активно долучалися до розроблення мобільного застосунку «Цифрова інклюзія/ Digital Inclusion». Програму апробовано у закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної та вищої освіти, медичних закладах, бібліотеках, громадських організаціях у різних областях України.

Протягом 2021–2022 рр. Разом із провідною українською компанією з виробництва обладнання VEMA KIDS тривала робота з розроблення освітніх курсів в рамках партнерського проєкту «Академія інклюзивної освіти». Було розроблено програми підвищення кваліфікації для фахівців, які працюють в

зкладах освіти з інклюзивним навчанням логопедів-корекційних педагогів, нейропсихологів, дитячих психологів.

Одним зі стратегічних завдань відділів Інституту залишається забезпечення та *налагодження наукових зв'язків* зі спорідненими вітчизняними науковими установами та інших держав. Продовжується співпраця з польськими колегами. Триває співпраця з інклюзивним закладом «Vaikystės darvas» (Литва), у межах якої у 2023 році його директорка взяла участь у IX Міжнародному конгресі зі спеціальної педагогіки та психології «Освіта осіб з особливими потребами в умовах миру і війни» (25.10.2023). У рамках проєкту «Перспектива 21/3» Інститут здійснює науковий супровід експерименту НАПН України, який підтримують щонайменше 9 організацій, серед них 7 зарубіжних (Велика Британія, 6 інституцій із Нідерландів), а також низка вітчизняних підприємств. Укладено угоду про співпрацю з центром для глухих та слабочуючих дітей і молоді ім. Івана Павла II (Люблін, Польща). У 2021 році проведено порівняльне дослідження бакалаврських програм підготовки перекладачів жестових мов у США та Канаді та ін.

Варто наголосити й на активізації співпраці установи з науковими інститутами НАПН України, НАМН України, МОН України, департаментами освіти, закладами дошкільної, загальної середньої, професійної, вищої і післядипломної освіти. На увагу заслуговують проведення на базі Інституту виробничої практики студентів та стажування фахівців Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, Харківського державного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, Інституту психології і соціальної педагогіки КМПУ імені Б.Д.Грінченка, Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова «Інститут корекційної педагогіки та психології», ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», Одеського національного університету імені І.І.Мечникова та ін.

У межах меморандуму з Національною академією медичних наук України, Національним медичним університетом імені О.О.Богомольця, Українським науково-методичним центром практичної психології і соціальної роботи НАПН

України, Науково-практичним медичним реабілітаційно-діагностичним центром МОЗ України, Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України та Громадською організацією «Асоціація з медичної та психологічної реабілітації» проведено науково-практичну конференцію з міжнародною участю «Клінічна психологія: феноменологія, межі, тенденції та перспективи», <https://www.facebook.com/bogomoletsmedicaluniversity>.

Впродовж 2021–2025 рр. наукові підрозділи Інституту активно співпрацювали з низкою громадських організацій осіб з інвалідністю, батьків дітей з особливими освітніми потребами, як то: «УТОГ», «Сонячна Сова», «Бачити серцем», «Даун Синдром», «Маленький принц», «Інноваційні освітні ініціативи», «Асоціація дієвих психологів», «Асоціація нейропсихологів України», «Квант Радію», «Асоціація спеціальних педагогів», «Міжнародний інститут інклюзії» та ін. Співпраця з громадськими організаціями відбувалася у напрямі організації та проведенні спільних науково-практичних досліджень та масових заходів.

Здійснюється випуск періодичних видань Інституту: науково-методичного, інформаційного часопису «Особлива дитина: навчання та виховання» і науково-методичного збірника «Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови», які віднесено до переліку фахових видань України категорії Б. Упродовж 2021–2025 рр. вийшло 20 номерів журналу і 10 номерів збірника.

В Інституті функціонують дві спеціалізовані вчені ради із захисту дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора наук за спеціальностями: 13.00.03 – корекційна педагогіка і 19.00.08 – спеціальна психологія. У докторантурі здійснюється підготовка 3 докторантів. У 2021–2025 рр. захищено 16 дисертацій.

Забезпечується підготовка здобувачів наукового ступеня доктора філософії відповідно до ліцензії на провадження освітньої діяльності на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти за спеціальностями 016 Спеціальна освіта (галузь знань 01 Освіта/Педагогіка) та 053 Психологія (галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки). В Інституті провадиться підготовка 25

аспірантів. У 2021–2025 рр. успішно захищено дисертації 22 аспірантами, з них 4 – достроково.

Упродовж 2021–2025 рр. на базі Інституту продовжує функціонувати Психологічний консультативно-тренінговий центр – <http://ispukr.org.ua/?p=6083#.X6UiXEUzbX4>, у якому надаються безкоштовні освітні послуги, здійснюється науково-дослідна, консультаційна, психодіагностична, психокорекційна та психологічно-тренінгова діяльність, як офлайн, так і онлайн.

У 2022–2025 рр., з огляду на воєнний стан, упроваджено дистанційні курси підвищення кваліфікації педагогічних працівників, на яких свій кваліфікаційний рівень з напрямку «Підвищення кваліфікації керівних, педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів» підвищили понад 800 осіб, зокрема близько 200 осіб у 2025 році.

У діяльності Інституту використовуються інформаційно-комунікаційні технології, функціонує офіційний вебсайт (<https://ispukr.org.ua>), вебсайти видань установи, youtube канал https://www.youtube.com/@isp_napn, на якому проводяться трансляції науково-практичних заходів та публічні захисти дисертаційних досліджень, Telegram канал «МИ ПОРУЧ!» <https://t.me/+2OuLUfo2b7AxNzVi>. За даними Google Analytics за період 2021–2025 рр. вебсайт відвідало понад 421 тис. користувачів України та зарубіжжя.

Інститут має корпоративний профіль в системі «Бібліометрика української науки», а також бібліометричні профілі в Google Scholar мають наукові співробітники установи.

В Інституті функціонує Рада молодих вчених. Упродовж 2021–2025 рр. у форматі онлайн проводяться щорічні всеукраїнські конференції молодих вчених <https://ispukr.org.ua/?p=11697>; <https://ispukr.org.ua/?p=13110>.

Актуальним завданням діяльності установи у напрямі висвітлення результатів в інформаційному науково-освітньому просторі є інформування та акцентування уваги громадськості до проблем якісної освіти дітей з особливими потребами різних вікових груп, їх реабілітації та інтеграції в соціум; проблем

осіб з інвалідністю, таких як, доступність (освіти, простору, інформації), формування громадської думки про інвалідність на засадах толерантності та інклюзії. З метою поширення сучасних наукових підходів в освіті дітей з особливими потребами та висвітлення результатів науково-дослідної та освітньої діяльності в Інституті спеціальної педагогіки НАПН України систематично здійснюється поширення інформаційних повідомлень в інтернет-мережі через сторінку Інституту в соціальній мережі Facebook, підписниками якої сьогодні є понад 40000 осіб.

Підготовлену продукцію Інституту широко представлено на сайті Міністерства освіти і науки України (<http://mon.gov.ua/>), сайті Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України <http://www.imzo.gov.ua/>, сайті Інституту спеціальної педагогіки <http://ispukr.org.ua/>, GoogleScholar, Електронній бібліотеці НАПН України (<http://lib.iitta.gov.ua/>).

Посилання на підготовлену наукову та навчальну продукцію також широко представлено на сайтах освітніх ресурсів (<http://osvita.ua/>; <http://education-inclusive.com/> та ін.), сайтах обласних департаментів освіти та науки, районних відділів освіти, загальноосвітніх навчальних закладів з інклюзивним навчанням, спеціальних закладів освіти, навчально-реабілітаційних центрів. Навчальна та науково-виробнича продукція має грифи та схвалення Міністерства освіти та науки України.

З 2017 року при Інституті функціонує *Рада молодих вчених* (голова Ради – Бужинецька К.Б., доктор філософії, завідувачка відділу психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП). Діяльність РМВ було зосереджено переважно на психолого-педагогічному дистанційному супроводі осіб з ООП та їхніх родин в умовах війни, впровадженні інформаційно-комп'ютерних технологій дистанційного навчання таких дітей у взаємодії з психологічними технологіями, формами і методами в сучасних реаліях.

Висновки та перспективи. Перспективи подальшого розвитку Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України вбачає у вирішенні таких завдань: інтегрування вітчизняних наукових здобутків

у галузі освіти осіб з особливими потребами в європейській і світовій освітній простір; активізація міжнародного співробітництва та участь у національних і міжнародних проєктах, грантах, конкурсах; започаткування нових актуальних міждисциплінарних досліджень; активізація участі молодих вчених у міжнародних програмах академічної мобільності; забезпечення входження періодичних наукових видань Інституту до таких міжнародних наукометричних баз даних Scopus або Web of Science; підвищення фахового рівня наукових співробітників, зокрема в аспірантурі і докторантурі, організація наукового стажування; розвиток наукових шкіл Інституту; підтримка роботи Ради молодих вчених тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Відділ інклюзивного навчання : <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/divisions/die/>
2. Відділ компаративістики та міжнародних наукових зв'язків : <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/divisions/dcossir/>
3. Відділ логопедії : <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/divisions/dst/>
4. Відділ освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку : <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/divisions/decid/>
5. Відділ освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку : <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/divisions/decsdd/>
6. Відділ психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами : <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/divisions/dppscsn/>
7. Відділ української жестової мови Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732008/>
8. Наукове, методичне, інформаційне видання «Особлива дитина: навчання і виховання» : https://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child
9. Науково-методичний збірник «Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови» : <https://spp.org.ua/index.php/journal>
10. Сайт Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України: <https://ispukr.org.ua/>

REFERENCES

1. Viddil inkluzyvnoho navchannia [Department of Inclusive Education]: <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/divisions/die/> [in Ukrainian].

2. Viddil komparatyvistyky ta mizhnarodnykh naukovykh zviazkiv [Department of Comparative Studies and International Scientific Relations]: <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/divisions/dcssir/> [in Ukrainian].

3. Viddil lohopedii [Speech therapy department]: <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/divisions/dst/> [in Ukrainian].

4. Viddil osvity ditei z porushenniamy intelektualnoho rozvytku [Department of Education for Children with Intellectual Disabilities]: <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/divisions/decid/> [in Ukrainian].

5. Viddil osvity ditei z porushenniamy sensornoho rozvytku [Department of Education for Children with Sensory Developmental Disorders]: <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/divisions/decsdd/> [in Ukrainian].

6. Viddil psykholoho-pedahohichnoho suprovodu ditei z osoblyvymy potrebamy [Department of Psychological and Pedagogical Support for Children with Special Needs]: <https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/divisions/dppscsn/> [in Ukrainian].

7. Viddil ukrainskoi zhestovoi movy Instytutu spetsialnoi pedahohiky i psykholohii imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy [Department of Ukrainian Sign Language]: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732008/> [in Ukrainian].

8. Naukove, metodychne, informatsiine vydannia «Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia»[Scientific, methodological, informational publication «Special Child: Education and Upbringing»] : https://ojs.csnukr.in.ua/index.php/Exceptional_child [in Ukrainian].

9. Naukovo-metodychnyi zbirnyk «Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy»[Scientific and methodological collection «Education of persons with special needs: ways of development»] : <https://spp.org.ua/index.php/journal> [in Ukrainian].

10. Sait Instytutu spetsialnoi pedahohiky i psykholohii imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy[Website of the Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Sciences of Ukraine]: <https://ispukr.org.ua/> [in Ukrainian].

Матеріал надійшов до редакції 20.01.2026

Прорецензовано 31.01.26

Схвалено до друку 5.02.2026